

Antonio
Gomes Rufo

BAHOVA
sobarica

Prevela sa španskog
Gordana Mihajlović

■ Laguna ■

Naslov originala

Antonio Gómez Rufo

LA CAMARERA DE BACH

Copyright © Antonio Gómez Rufo, 2014

Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Mariji, mojoj kćeri

Uvodna napomena

Zgode ispriповedane ovde zbile su se u nemirnim godinama punim previranja koja su zadesila Evropu polovinom osamnaestog veka. Taj period obeležila su tri događaja suštinski bitna u nastanku sveta kakav danas poznajemo.

U Engleskoj je otpočela industrijska revolucija i preobrazila način života kada je reč o privredi, društvu i proizvodnji. S druge strane, francuski filozofi su u *Enciklopediji* izložili osnove ideala koji su u potonjim godinama doveli do просветiteljstva i Francuske revolucije. Sa stanovišta politike, kulture i društva, bio je to nov način shvatanja sveta. I naposljetku, smrt Johana Sebastijana Baha, 1750. godine, podudarila se s početkom kraja starog, srednjovekovnog načina gledanja na svet, i ubrzo su umetnički i estetički pokreti koji su pripadali baroku ustupili mesto novom obrascu poimanja umetnosti i života: romantizmu.

Te godine, od 1750. do 1764, proticale su pred pogledom, pokatkad znatiželjnim a pokatkad zbunjenim, Madlene Findelkind, mlade nemačke služavke koja je prkosila okoštanim pravilima i tako postala, i ne znajući, prva žena novoga doba.

PRVO POGLAVLJE

Lajpcig

1

Malena Madlena Findelkind koračala je ulicama Lajpciga posutim snegom, ostavljajući za sobom tragove stopa tako sitnih kao da je tuda gazila mačka.

Hodala je pognuta zbog jakog vetra s vejavicom što joj je išao u lice, tražeći veliku kuću Bahovih, i pridržavajući jednom rukom bez rukavice vuneni šal koji nije sprečavao da hladnoća prodre unutra, dok je u drugoj nosila zavežljaj sa svim svojim stvarima.

Ni utvara ne bi bila nečujnija.

Objasnili su joj da će pronaći kuću kad produži još malo napred i da će je prepoznati po jednostavnom izgledu, ispu-caloj i trošnoj farbi na pročelju i prozorskim kopcima obojenim u tamnozeleno. Ali hladnoća je sve više štipala, ledeni vetar joj nije dozvoljavao da drži oči potpuno otvorene a kožne cipele sa srednje visokom potpeticom, u koje je odavno ušla voda, pretile su da će se raspasti u prvoj narednoj zaleđenju bari čiji led popuca pod njenim nogama.

Najzad je ugledala veliku dvospratnu kuću s malim vrtom ograđenim gvozdenom ogradom na čijem se vrhu sneg tako beleo da se činilo da je na svaku šipku natakuta sićušna

šubara od astragana. Pokušala je da dozna je li stigla na određište tražeći očima neku potvrdu, međutim, nije otkrila nikakav znak da je to adresa koja joj je data. Počelo je da sviće, ulica je bila pusta a studen je sve jače stezala. Zadihana i skočanjena, strahujući da će se obeznaniti, gurnula je gvozdena vratnice na baštenskoj kapiji, uspjela se uz tri stepenika i izdigla na vrhove prstiju da povuče batić na ulaznom zvonu.

– Evo idem, idem...

S druge strane vrata začuo se mrzovoljan ženski glas. Madlena je prikupila snagu, ispravila leđa i pružila vrat, čvršće se obmotala šalom i uvukla pramenove raščupane kose u rubac na glavi. Nadlanicom je obrisala lice od vode i opet istegla ramena da bi zauzela uspravan stav i ostavila dobar utisak.

Žena je otvorila vrata i radoznalo je odmerila od glave do pete.

– Dobro jutro – pozdravila ju je Madlena. – Ja sam nova...

– Uđi, dete, uđi – naredila je žena. – Ili hoćeš da se cela kuća ohladi?

– S vašim dopuštanjem. Hvala.

Ušla je u predvorje i primetila da donovi njenih cipela ostavljaju vlažan trag. Zaustila je da se izvini zbog te nesmotrenosti kad je žena, koja kao da nije pridavala značaja neizbežnim otiscima stopa, mada ih je zapazila dok je govorila, upitala:

– Ti si nova sobarica, je li?

– Da, gospođo – odgovorila je klimajući glavom. – Šalje me gospodin Šenberg. Zovem se Madlena Findelkind i...

– On te šalje? – iznenadila se žena. – Ali... koliko godina imaš?

– Trinaest, gospođo. Tako mi je rečeno.

– Dobro, dobro... Ne znam. – Digla je obrve i neodlučno odmahнула glavom. – Hajde, uđi; pođi sa mnom. Sad ću

ja to obrisati – pokazala je bradom u pravcu tragova stopa na patosu.

Opasana ogromnom belom pregačom i s okruglom kapom što joj je prekrivala celu glavu, zaputila se unutra, vodeći pri-došlicu kroz uzan hodnik do kuhinje, i kazala joj da sedne na hoklicu kraj stola.

Tu je bilo prijatno. Šporet, nesumnjivo poodavno podložen, zagrejavao je prostoriju uprkos njenoj veličini. Na vatri se grejala šerpa s vodom pored velikog lonca iz kog se pušilo sveže skuvano mleko, a u rerni tek što se ispekao pleh zemički. Madlena je smakla maramu s glave, olabavila stisak ruke kojom je čvrsto držala šal na grudima i pažljivo spustila zavežljaj na noge. Propratila je pogledom kako žena vadi zemičke iz rerne blenući u njih dok joj je voda tekla na usta.

– Što lepo mirišu! – izustila je jedva čujnim glasom.

– Hoćeš li jednu? – upitala je žena.

Madlena je slegla ramenima a oči su joj usplamtele. Ni ona, kao ni iko drugi, nije bila u stanju da se odupre silovitosti potrebi. Uprkos tome, promrmrljala je:

– Ne bih da se namećem.

– Ajde, ajde, nemoj se tu skanjerati – odvrtila je žena, oprezno uzela jednu zemičku u ruku da se ne bi opekla i spustila je na sto, pred devojku. – Još ćeš ti videti šta neki u ovoj kući smatraju nametanjem.

– Ja, gospođo... – Madlena je ispružila ruku da uzme zemičku.

– Ne diraj to, dete, opeći ćeš se! – opomenula ju je služavka. – Osim toga, ne smeš još da je jedeš ako nećeš da te zaboli stomak. Sačekaj malo da se ohladi. Znaš radi čega si ovde, je li?

– Ne, gospođo.

– Ama kakva crna gospođa – progundala je žena. – Zovi me Katarina, kao i svi. Ja sam ti ovde najstarija, ali služavka

sam isto koliko i ti. A pride i kuvarica. Ali u ovoj kući kao da niko nije zahvalan na mojim jelima. Sve u svemu... – Kao da je bila razočarana, ili pomirena sa sudbinom. – Tja, nemaju oni pojma. Svi su mnogo učeni i obrazovani, to da, ali bez trunke lepog vaspitanja. Uverićeš se i sama.

Madlena se nije oglašavala. Gledala je u zemičku i neprestano je dodirivala jagodicom kažiprsta da vidi da li se ohladila dovoljno da je pojede.

– Mogu li? – upitala je konačno.

– Pozvana si da služiš gospodinu. – Katarina je prečula pitanje. – Došla si da brineš o njemu. Gospodar Bah se oseća loše, videćeš: mnogo je ostario i pre svega, jadnik gubi vid. U stvari, već ga je izgubio, ništa ne vidi, ali niko to ne kaže jasno i glasno. Znači, ako ostaneš u kući, tvoje zaduženje će biti da se staraš o njemu, da mu čistiš odaje i pomažeš u svemu: da se umije, da se obuče... Dakle, da mu budeš desna ruka i da mu praviš društvo. U slučaju da budeš po volji gospođi, dakako, jer otkako je on u takvom stanju, ona se o svemu pita i naređuje...

Gotovo i ne slušajući šta joj se govori pošto nije skidala oka s pleha, Madlena je zaključila da to što nema odgovora znači da je dobila dozvolu i proždrala je zemičku s uživanjem i halapljivo kao da će smak sveta ili da će joj taj svet oduzeti hlepčić iz ruku. Stara Katarina, opazivši kako ga je žurno sažvakala i progutala, odmahнула je glavom i namrštila se, negodujući što je malecka tako lakoma, ali nije ništa rekla i sipala joj je šolju vrelog mleka.

– Mnogo vam hvala, gospođo.

– Jedi malo sporije, za boga miloga, zadavićeš se! – Shvatile je da devojčica žuri da utoli glad i izvila je obrve. Onda je opet odmahнула glavom, i napravila se da ništa nije videla. – Sve u svemu, treba da znaš da gospodin po ceo dan traži

vode, ište ovo ili ono, zahteva da se brineš o njemu i naređuje. Moraćeš da imaš strpljenja, mnogo strpljenja! A onda... – opet je odmahнула glavom, zažmurila i ispustila uzdah – brblja li brblja... Neće da učuti ni na trenutak. Po ceo dan brblja o svojim zanimacijama. Te koncerti, te mise, te kantate, te oratorijumi, te tokate, te... Đavo bi ga znao! Govori neobično čudnovato. Ja... da ti pravo kažem: ne razumem ni reč.

– Mogu li da pojedem još jednu zemičku? – upitala je Madlena Katarinu gledajući je molećivo.

– Možeš, dete, možeš. Koliko god hoćeš. Svako bi rekao da dva dana nisi ništa jela...

– Tri – odvratila je brže-bolje devojčica.

I postiđeno oborila oči.

Zavladala je mrtva tišina. Katarina se trudila da se po njoj ne primeti koliko joj je žao curice i majala se oko sudova, a zatim iz kotarice izvukla još jedan hleb, veći. Ovoga puta joj ga je stavila u ruku i primakla tanjir s puterom i drveni nožić.

– Namaži hleb puterom, hajde, daće ti snage. I popij još jednu šolju mleka. Da posle, ako se ne sviđiš gospođi, bar ne odeš gladna odavde.

– Ako ja, ne...

U tom trenutku zazvonilo je zvonce na spratu. Katarina je poravnala kecelju.

– Probudila se. Odneću joj doručak i kazati da si ovde. Pođi sa mnom, ostaćeš kod vrata i kad ti budem rekla da uđeš, znaš šta ti je činiti: ako hoćeš da ostaneš u kući, na sve odgovaraj potvrdno. Da umeš da neguješ starijeg muškarca, da si čista i uredna, da si poslušna... Da si izvrsno vodila računa o svom dedi dok nije umro, na primer.

– Ali ja... nisam ni upoznala svog dedu.

– Onda ga izmisli, dođavola! Ne budi glupa! I reci da si veoma pobožna, naravno. Nemoj zaboraviti to da kažeš.

– Ali...

– I imaj na umu još nešto: gospođa nema lošu dušu, međutim, bila je pevačica, i stoga je neizbežno... od onih, kako da kažem? Taštih, nadmenih žena... I veoma je gorda. Iskoristi neku priliku da je zapitaš za dane slave kad je bila pevačica u crkvenom horu.

– Ja, ne znam da li...

– Eh, kakve su ove današnje šiparice! – progundala je Katarina dok je izlazila iz kuhinje noseći poslužavnik s doručkom.
– Kakvo neiskustvo! U tvojim godinama, ja sam...

Kad je Madlena Findelkind ušla u spavaću sobu Ane Magdlene Vilke da bi bila predstavljena, obrela se pred sredovečnom ženom lepog lica i jedrih oblina, koja je sedela u velikoj fotelji kao kraljica na prestolu. Još u spavaćici i kose besprekorno očešljane u visoku, tek napravljenu punđu, pogledala je devojk strogo, posmatrajući je u isti mah i sa zanimanjem i nepoverljivo.

– Katarina mi je rekla da si ti cura o kojoj nam je govorio gospodin Šenberg, je li tako?

Soba, veoma prostrana i pretrpana nameštajem od tamnog drveta, s pozlaćenim bordurama po ivicama i vrhovima, delovala je zastrašujuće svečano. Razmaknute zavese dopuštale su da jutarnje svetlo prođe kroz okno i da zrak svetlosti padne pravo na tu ogromnu ženu s oreolom autoriteta koja je ulivala više straha nego poštovanja. Osećajući se izrazito nesigurno, nezaštićeno, bezvredno i manja od makovog zrna, kao nikad pre, Madlena je zamucala dok je odgovarala:

– Da, gospodo. Kad sam krenula iz njegove poljske kuće, pre tri dana, gospodin Šenberg mi je kazao da...

– Znam, znam. – Ana je otpila i drugi gutljaj iz šolje od doručka i upitala zapovedno, požurujući je: – Kako se zoveš?

– Madlena Findelkind, gospodo.

– Dobro, Madlena. Čija si ti ćerka?

Madlena se zagledala u vrhove svojih cipela. U tom trenutku je poževela da pobegne, ali nije imala dovoljno snage ni da potrči i napusti sobu.

– Ne znam, gospodo.

– A ko te je odgajio? Neko valjda jeste.

– Živela sam u Sirotištu Svetog Nikole dok me gospodin Šenberg pre dve godine nije uzeo kod sebe u službu, gospodo.

– Zar se ne sećaš šta smo pričale za tvog dedu? – prekinula ju je Katarina srdito.

Madlena se okrenula i ugledala kuvaričine namrštene oči kako je grde što nije posegla za splotkom koju je ona smislila da bi joj pomogla. I neobično, umesto da je zaplaši, taj pogled joj je povratio staloženost kad je shvatila da nije sama pred gospodaricom koja je ispituje i ujedno joj uliva strah.

– Ja...

– Hajde, ostavi nas same, Katarina – zapovedila je Ana. – Vрати se u kuhinju i spremi doručak za gospodina.

– Da, gospodo. – Kuvarica je izašla iz sobe vrteći glavom i mrmljajući: – Ova mala je glupa!

– Vidim – složila se Ana Magdalena, spuštajući ton i dišući duboko, nesumnjivo zadovoljna izgledom devoјčice, koja je odisala dobrotom i pouzdanošću. I otpivši još jedan gutljaj iz šolje, polako je kazala: – Pomenula sam našem dobrom prijatelju gospodinu Šenbergu da je Johanu Sebastijanu, hoću reći mom suprugu, gospodinu Bahu, sve potrebniја poslušna sobarica, da brine o njemu i neguje ga, i kako se čini, pošto mu više nisi neophodna u poljskoј kući, setio se tebe. Poslao mi je poruku u kojoj se najlepše izrazio o tvoјој vrednoći i poverljivosti, obdarenosti i odmerenosti. Dakle, ja u potpunosti verujem rečima našeg dobrog prijatelja gospodina

Šenberga i odsad ću imati poverenja u tebe pošto mi se čini da tvoja skromnost odgovara potrebama mog supruga. Ako budeš po volji i gospodinu Bahu i ostaneš da služiš u kući, znaš li kakve će biti tvoje obaveze?

– Mislim da znam. – Madlena je pognula glavu neodlučno, ali smirenije, pošto Anine reči više nisu zvučale preteće, nego majčinski. Kao da objašnjava ćerki kakve su joj dužnosti prema profesoru na času klavičembala. – Gospođa Katarina mi je rekla da treba da budem gospodinu na usluzi u svemu što mu bude potrebno. Da ispunjavam njegove zahteve, da mu pravim društvo u svako doba dana, da ga slušam...

– Tako je. Prvenstveno da ga slušaš. Ako mu se sviđaš, ja neću praviti smetnje. Gospodin Šenberg je veoma uvažen prijatelj ove kuće i moj suprug i ja uvek zahvalno dočekujemo njegove savete. Još danas ćeš upoznati gospodina i on će...

– Mama! Mama! – Mlada devojka, Madleninih godina, u tom trenutku je utrčala u prostoriju. Zagledala se u neznanku i nabrala čelo videvši da Madlena ne obara oči, nego joj uzvraća isto tako radoznalim pogledom. – Ko je to, mama?

– Madlena. Ovo je moja ćerka Johana Karolina. Johana, Madlena će od danas stupiti u očevu službu. Poželi joj dobrodošlicu.

Johana ju je opet nezadovoljno pogledala, prezrivo je odmeravajući od glave do pete, i pohitala da stane pored majke, ne skidajući oka s pridošlice.

– Ne verujem da će se mom ocu dopasti.

– Zašto tako govoriš, malena? – Ana Magdalena ju je pomilovala po glavi obraćajući joj se saosećajnim tonom prepunim majčinske ljubavi.

– Ne znam... – Johana se ugrizla za donju usnu i sklopila oči, ističući vlastitu oholost kad je podigla bradu i izdigla se na vrhove cipela. – Ali neće mu se dopasti.

– Hajde, hajde. Ostavimo da on donese odluku o tome. Šta si htela da mi kažeš kad si uletela ovde kao muva bez glave?

– Ma... neće mu se dopasti! – Devojčica je zatoptala nogom po patosu, iskaljujući bes. – Ona je obično smeće!

– Johana!

Postiđena ćerkinim veoma neprikladnim ponašanjem, Ana Magdalena ju je strogo ukorila i podsetila na obavezu da bude odmerena, a izgrdila ju je tako oštrim glasom da se devojčica pobojala da će biti kažnjena ako se ne ugrize za jezik. Stoga je radije oćutala i umesto toga pokazala zlovolju zbog onoga što ju je zapravo i dovelo u tu sobu.

– Regina obuva moje ružičaste čarape a nije me pitala za dozvolu!

– U redu. Kasnije ćemo razgovarati o tome. To je tvoja mlađa sestra i moraš da joj dozvoliš poneki hir. I sama si uvek bila vrlo kapriciozna.

– Ali, mama...!

– Hajde, ostavi me da nastavim razgovor s Madlenom. – Johana Karolina je gnevno izašla iz odaje a gospođa Bah se okrenula prema sobarici. – Johana ima trinaest godina, kao ti, a Regina Suzana, najmlađa ćerka, osam. Ali znaš da ti je dužnost da se prema obema ophodiš s poštovanjem, pošto su one mlade dame u ovoj kući. Je li jasno?

– Da, gospođo. Naravno.

– Dobro. Sad idi u kuhinju i neka ti Katarina pokaže gde ćeš spavati. Gospodin se neće protiviti tvom prisustvu, dobro ga poznajem. Umij se i obuci čistu i namirisanu odeću. Jedva da išta vidi, ali hoću da ostaviš dobar utisak na njega.

Madlena Findelkind je klimnula glavom, požurila da poljubi Ani ruku i zahvalila. Izašla je iz sobe i naletela na Katarinu, koja je prisluškivala razgovor naslonivši uho na vrata. Osmehnula se kad je videla da devojka izlazi, Madlena

joj je uzvratila osmeh, a kuvarica je napravila ozbiljan izraz lica i prava kao sveća, zaputila se ka kuhinji.

– Pođi za mnom.

Dok su silazile niz stepenice, morale su da se sklone u stranu da propuste mladića koji se spuštao preskačući dva po dva basamka i rušeći sve pred sobom.

– Oslobodi prolaz, Katarina!

– Gospodičiću! – uzviknula je i stresla se. – Idete kao da ste sišli s uma. Jednog dana ću poginuti vašom krivicom!

– Ućuti, staro gundalo, ili ću zakasniti na čas.

– Reći ću vašoj majci! – Katarina mu je uzalud zapretila, pošto je već zatvorio ulazna vrata za sobom. – To je Johan Kristijan, najmlađi sin gospodina Baha. Ima petnaest godina, ali reklo bi se da mu je pet. Nije loš, ali oduvek je bio veoma nestašan. A sad je u najgorim godinama...

Madlena nije ništa kazala. Međutim, smesta je pocrvenela kad su se vrata na kući opet otvorila, na njih izvirilo lice Johana Kristijana i kad je, drsko je gledajući, upitao:

– A ko je ona?

– Služiće kod vašeg oca, gospodičiću.

– Nova robinja? – odmahnuo je glavom i obratio se Madleni. – Nemoj dopustiti da te podjarme, poslušaj me. Ova kuća je ostatak feudalnog doba, galija s crnačkim robovima i...

– Hajde, hajde, gospodine Bah! – prekinula ga je Katarina razljućeno. – Budite ljubazni i idite dalje za svojim obavezama, Univerzitet vas neće čekati ceo dan.

Johan joj je posprdno isplazio jezik i opet navrat-nanos izašao iz kuće, zalupivši vrata tako grubo i oštro da je Madlena zadrhtala.

2

Johan Sebastijan Bah tog februara 1750. godine samo što nije napunio šezdeset i petu, ali zbog usporenosti izazvane slepilom i prekomerne težine koja ga je primoravala da povije leđa kao da mu je život pretežak teret, činilo se da ima nekoliko godina više. Da je trebalo da sudi o njemu po kosi, raščupanoj i blistavoj poput plavičastobelog snega, po punim, bezbojnim usnama, po licu što je odražavalo duboku utučenost zbog svakodnevice na koju je bio osuđen, po borama oko ugaslih očiju i glatkom čelu, upaloj bradi i nosu pocrvenelom pošto se u njemu sticalo bezbroj sićušnih reka krvi nadmećući se za mesto na najispupčenijem delu, Madlena bi procenila da ima godina koliko i starac koji štapom svojih želja kucka ivicu grobnice gde želi da bude pokopan nakon smrti što je pre moguće. Ali slabašno svetlo u sobi, uz dobrotu ljubaznog osmeha od kog mu se najednom ozarilo lice zbog te neočekivane posete, nagnalo ju je da ostavi donošenje suda za kasnije, odbijajući da zaključuje o nekome ko je izgledao kao da je na samrti, a ipak se osmehivao nalik na dečarca nakon počinjenog nestašluka. To je shvatila čim se našla pred njim, dok ju je Ana predstavljala.

– Johane, dovodim ti sobaricu. Zove se Madlena i šalje je naš dobri Šenberg da udovoljava svim tvojim potrebama. Uverena sam da će ti se dopasti.

– Ako ti tako kažeš, suprugo. Da li je tebi po volji?

– U potpunosti.

– Onda će biti i meni, zar ne?

– Da. Sigurna sam. – Ana se okrenula da izađe iz sobe.

– Sad te ostavljam s njom da je polako upознаš.

Opet prestrašena kao maločas s Anom Magdalenom, Madlena je ostala nasamo s Bahom u velikoj prostoriji gde je bila smeštena kućna biblioteka. Zidovi prekriveni policama prepunim knjiga i hartija išaranih partiturama davali su toj odaji sumoran i mračan izgled, možda i stoga što su na dva velika prozora bile navučene debele baršunaste zavese koje su sprečavale da unutra prodre i najstidljiviji zrak svetla. Jedino su uljanica i svećnjak s tri sveće u dnu prostorije omogućavali da se razaznaju obrisi maestrovog tela, a jak miris starog papira i sasušenog mastila prožimao je sve. Posle nekog vremena, kad su joj se oči privikle na polumrak, jasnije je razabrala lice svoga gospodara i uočila da su, uprkos godinama, njegove crte prijatne, kao i osmeh s kojim ju je dočekaao, a da je koža na tom licu glatkija nego što su joj senke polumraka dopustile da vidi, i da ga je ta glatkoća podmlađivala priličan broj godina u poređenju s njenim prvim utiskom. Ne bi umela da izračuna, niti se predugo bavila time, no u tom času joj se učinio mlađi od gospodina Šenberga, koga je do tada služila. Može biti da njen novi gospodar nema mnogo više od pedeset godina. U svakom slučaju, opštepoznato je da je uvek lakše steći predstavu o nekome ko je mlađi od nas nego o onome ko je stariji, do čijih godina se još nije stiglo. A to je još teže odrediti ako je u pitanju životna dob koju je, zbog rastojanja i udaljenosti, nemoguće

nazreti na horizontu. Bar je tako bilo s Madlenom, tako da nije trošila vreme na pogađanje koliko je Bah star.

– Hajde, priđi – opet se osmehnuo. – Kako je moja supru-
ga rekla da se zoveš?

– Madlena, gospodine.

– Tako je. Priđi, Madlena.

Nije ustao iz fotelje; samo se izdigao da je dočeka pome-
rajući telo napred i ispružio ruke. Dok mu je bojažljivo pri-
lazila, opazila je da se na drugom kraju sobe nalazi zidni kla-
vir i još jedan, manji, s dugačkim cevima koje su se pele uvis
dotičući tavanicu, što su verovatno bile neke naročite orgu-
lje izrađene za muzičara, a na njihovim dirkama kunjala je
položena violina. Mnoge partiture bile su razbacane po podu
u velikom neredu, a na stočiću je bilo nabacano još fascikli i
mastionica s nekoliko pera rasutih posvuda.

– Da li gospodin želi da malo pospremim to na podu?
Sve je u velikom neredu.

– Ne. Prvo dođi kod mene. Želim da te dobro vidim.

Nije razumela njegove reči i na tren je zastala. Rečeno joj
je da je slep, a on ipak govori kako želi da je vidi.

– Gospodine... želite li da razmaknem zavese?

– Ne. Priđi – opet je zatražio.

Ne gubeći više vremena, napravila je nekoliko koraka i
stala pred njega. Oči je držao otvorene, ali bile su tako nepo-
mične i suve da se jasno shvatalo da ništa ne vidi. Zaustavila
se nadomak njega i lagano je ispružio ruku. Počeo je da pre-
vlači prstima preko njenog lica, lagano, kao što se napipava-
ju i poravnavaju nabori na čaršavu u ponoć: jagodice, čelo,
oči, nos, usne... Kad je prešao preko brade i uzeo da je gladi
po obrazima, drugom rukom joj je dodirnuo kosu, pleteni-
ce i celu glavu, završavajući na potiljku.

– Izgleda da si veoma ljupka – rekao je. – I mlada. Koli-ko godina imaš?

– Kažu trinaest, gospodine.

– Trinaest? – začudio se. – Koje boje ti je kosa?

– Plava, gospodine.

– A oči?

– Svetle, gospodine. Danju izgledaju plavo. A u sumrak su sive, gotovo bele. Gospodin Šenberg je govorio da imam snežne oči.

Bah je šapatom ponovio poslednje Madlenine reči, „snežne oči“, i osmehnuo se dosetki svog prijatelja Šenberga. Izdigao se još malo, dovoljno da joj dodirne ramena, telo, struk, i mic po mic, klizio je rukama niz prednju i zadnju stranu njenog tela dok nije došao gotovo do kolena. Snežne oči, ponovio je. Ali Madlena se toliko prepala osetivši kako joj ruke tog muškarca vrlo detaljno prepipavaju leđa, stražnjicu i trbuh da se ukrutila a disanje joj se ubrzalo.

– Gospodine, molim vas.

– Zar ti nisu kazali da sam slep?

– Gospodine...

– Sad su moje ruke moje oči. Ne treba ničega da se plašiš niti da osećaš ikakav stid. Veliš da imaš samo trinaest godina? – Bez poštovanja i obzira, prešao je rukom preko Madleninog grudnjaka i pomilovao joj telo.

– Da, gospodine – zadrhtala je.

– Veoma si razvijena za svoje godine – ustvrdio je. – Zbilja imaš lepo telo.

Cepteći od straha, sačekala je da prestane da je postiđuje i čim je povukao ruku, odskočila je natrag, popravljajući bluzu i suknju i isprekidano dišući. Srce joj se uzlupalo i tresla se celim telom. Uši su joj gorele a u očima su se skupljale suze dok jedna nije sklznula naniže i ovlažila joj obraz.

– Hvala, gospodine – jedva je izustila, prigušenim i drhtavim glasom. – Dozvoljavate li da sad pokupim one papire s poda?

Zavalio se u fotelju i duboko udahnuo. Nije delovao umorno ni uzbuđeno, nego zadovoljno što je tako detaljno prepipao devojkicu koja će od tog trenutka provoditi sate s njim. A njen fizički izgled mu se dopao, iako još nije otkrio kakva joj je narav.

– Da, možeš. Ali prethodno mi daj malo vode. Mislim da je bokal na stočiću. – Pokazao je levo od sebe. – Tamo, blizu onog prozora.

Ispunila je njegov zahtev, i nakon što mu je uzela iz ruku čašu i salvetu s kojom mu je poslužila vodu, počela je da skuplja i sređuje partiture razasute po podu, odlažući ih na prethodno raspoređen radni sto. S obe strane kožnih korica složila je papire i fascikle i stavila ih na gomilice; ispred mastionice je sakupila pera razbacana po stolu i poravnala ih, nastojeći da se ne umaže ostacima crnog mastila; poklopila je dve čaše s mastilom, vratila ih na mesto i naposljetku postavila stolicu za sto da bi sve bilo lepo poredano.

Još jednom je predložila da malo razmakne zavese od baršuna kako bi prostorija izgledala svetlije i veselije, ali Bah nije dozvolio. Opet je zatražio da ne radi to i objasnio, podrobno i veoma polako, da njemu preterano mnogo svetlosti ne čini dobro, dodajući da su lekari propisali da bi svetlo moglo još više da naškodi njegovim slabim očima i da, iako je istina da u polumraku ništa ne vidi, a na svetlu još može da razazna oblička i senke, to malo što vidi od svoje okoline, mada mu prija, donosi mu više štete nego koristi. Madlena se složila saslušavši to dugačko objašnjenje i sela na hoklicu blizu njega, da sačeka dalja naređenja.

– Da li vam je nešto potrebno, gospodine? – upitala je.

– Ništa. – Zaćutao je, ali nedugo zatim je dodao: – Mislim da bi trebalo da mi pričaš o sebi. To bih voleo.

– Nema tu mnogo šta da se priča, gospodine – odvrtila je. – Siroče sam, nisam upoznala oca i majku, nemam porodicu...

– Ni braću i sestre ili rodbinu?

– Ne, gospodine. Nikoga.

– O, Bože dragi – uzdahnua je. – Eto šta ti je život. Ti nemaš nikoga a ja, naprotiv... Znaš li koliko dece mi se rodilo?

I digao je bradu kao da će uperiti pogled u strop te odaje, ispustio uzdah, i ispričao da je imao dvadesetoro dece, od kojih je sad u životu samo njih devetoro.

S prvom suprugom Marijom Barbarom dobio ih je sedmoro, i od njih je živo samo troje, dodao je. A od Ane Magdalene, druge supruge, koju je Madlena upoznala, trinaestoro, i od njih je preživelo šestoro. I kao da moli kronicu, počeo je da izgovara njihova imena, ne zaboravljajući nijedno, i ne menjajući glas dok ih je ređao poimence, po redosledu rođenja: Dorotea, Vilhelm, Kristof, Sofija, Karl Filip, Gotfrid, Leopold, Henrijeta, Hajnrih, Gotlib, Lizgen, Ernestus, Johana, Kristijana, Kristijana Dorotea, Johan Kristof Fridrih, Avgust Abraham, Johan Kristijan, Johana Karolina, Regina Suzana... Zaćutao je ophrvan bolom i sklopio oči. Niz obraz mu je kanula suza a on ju je sporo obrisao maramicom od svile i čipke koju je izvukao iz manžetne.

– Tako mnogo smrti, tako mnogo... – kazao je na koncu dolazeći do daha i odagnavajući tragediju od sebe dubokim i potresenim uzdahom. – Umrla je i moja prva supruga Marija Barbara pre... ne znam, predugo vremena – dodao je smirenije. – Srećom, kasnije je došla Ana da mi vrati nadu, da bi mi Bog dozvolio da opet verujem u njega i u njegovu neizmernu dobrotu. Međutim, vidiš i sama: tako mnogo mrtve

dece, tako mnogo... Ponekad sam dolazio u iskušenje da dig-nem ruku na sebe...

– Žao mi je, gospodine.

– Da, naravno... Čak sam komponovao tokatu i fugu koja je predstavljala moje samoubistvo. Jednog dana ljudi će shva-titi... Ali ostavimo to, Madlena, takav je život... – Najednom se sabrao i glas mu je zvučao bodrije, kao da je zatvorio stra-nice jedne knjige i otvorio drugu, s mnogo više optimizma. – Sad svakog dana zahvaljujem Bogu što mi je ostavio još deve-toro da ih gledam kako rastu. Pa ipak, pazi: šestoro ih je već otišlo, i grade sebi budućnost; svega troje najmlađih ostalo je kod kuće: Johan Kristijan, Johana i Regina. Upoznaćeš ih.

– Mislim da sam slučajno naišla na Johana. – Osmehnu-la se setivši ga se onako brzopletog, ali smesta se pokajala što je odgovorila tako iz prve i šaljivim tonom. Zbog toga je opet navukla masku ozbiljnosti i odmah dodala: – Veoma veseo mladić, učinilo mi se. Takođe sam upoznala Johanu.

– Onda je ostalo samo još da upoznaš Reginu. Ona je naj-mlađa, čista radost, videćeš: duša i srce kuće. – Bahu se oza-rilo lice kao da je upravo gleda, sklopčanu u svom naručju. – Ima samo osam godina, ali sva kipti od života. Daj mi još jednu čašu vode, molim te. Koliko je sati? Jedanaest?

– Ne znam, gospodine. Ne umem da gledam na sat.

Oboje su zanemeli. Tu u spokoju polumračne sobe, koju je grejao kamin a u njemu pucketale cepanice što su gorele, i u tišini koja je dolazila spolja tog snežnog i hladnog febru-arskog dana, Madlena se osetila veoma dobro. Prvi put u životu imala je osećaj da se nalazi na nekom od onih mesta što ih nikad nije upoznala a mnogo je slušala o njima. Mestu koje su, oni što su ga imali, nazivali domom.

Krajem marta te 1750. godine celom kućom su se razlegali graja i veselje pošto je proslavljan gospodarev rođendan. Punio je šezdeset pet godina i ta obletnica je predstavljala veliki povod za radost njegovoj ženi i deci, okupljenima na zajedničkoj večeri u porodičnoj kući u Lajpcigu. Neki od njih došli su u pratnji žene ili muža i dece, doputovali iz Drezdena, iz Hamburga, iz Berlina ili iz Bikeburga... A neki iz samog Lajpciga, gde su živeli. Za tu svečanost stara Katarina i mlada Madlena morale su da pospreme prostorije, obave pripreme i služe za stolom, uz pomoć još jedne sluškinje i devojke unajmljenih za tu priliku. Na večeri nisu nedostajali *leipziger allerlei*,* s rečnim rakovima i knedlama od krompira, *lerche* – pogačice sa ševinim mesom, vrčevi *gosea*, veoma gustog domaćeg piva, i veliki kolači od marcipana.

Poslujući u kuhinji, Madlena je stizala samo da čuje glasani smeh i reči koje su dopirale iz trpezarije: bučnu proslavu porodičnog okupljanja koje joj nije nedostajalo pošto ga nikad ranije nije ni doživela, ali joj se učinilo kao izvanredan i srećan događaj. Poželela je da jednog dana uživa u nečem takvom i rekla sebi da treba da se uda čim dobije priliku i izrodi mnogo dece da bi u jednom trenutku i ona mogla da upriliči takav susret. Katarina, posebno nervozna cele večeri u želji da sve bude savršeno, prenula ju je iz snatrenja zahtevom da bude pripravnija i pomogne joj da posluži još vrčeva *gosea*, pitajući je o čemu razmišlja kad izgleda kao da očima prebrojava bube na kuhinjskoj tavanici. Madlena se istog časa izvinila, poslušala njena naređenja i spremila se da iznese poslužavnike najbolje što je umela.

* Lajpciška papazjanija, regionalno, saksonsko jelo, od raznih vrsta povrća. (Prim. prev.).

U trpezariji su i dalje vladali dobro raspoloženje i živ razgovor, ponekad prekidan glasnim smehom, a najuzdržaniji među njima nije pripadao gospodinu Bahu. Dok je Madlena spuštala vrčeve na sto, iznenadilo ju je samopouzdanje mladog Johana, pošto se u tom času slatko smejao razmenjujući s ocem šaljive i pomalo smeje pokude.

– Izgovaraš tolike gluposti, Johane, da ćeš sigurno lako prokrčiti sebi put u životu – smejao se Bah raspoloženo.

– Ne znam, oče – odgovarao je sin istim tonom. – Ali čisto sumnjam da mogu nešto da naučim od „stare perike“ kao što ste vi, kompozitora kanona* i fuga.

– Samo ti teraj tako, mali moj revolucionaru – gromko se smejao otac. – Poznato je da uspeh na ovome svetu ne zahteva mnogo talenta, nego pre suprotno, i stoga, pošto si glup, nesumnjivo ćeš zgrnuti bogatstvo još koliko sutra.

Cela porodica je uživala u tom dvoboju oštroumlja i pošalica u kome je otac, podjednak šaljivdžija kao mladi Johan ili još i veći, grdio sina zbog nečega što Madlena nije mogla znati, a sin mu nije ostajao dužan i odgovarao je nazivajući ga „starom perikom“, što je čula da govori i ranije.

I uto, kad se spremala da izađe iz trpezarije i vrati se u kuhinju, premrla je susrevši pogled Fridriha, Johana Kristofa Fridriha Baha, čije oči su joj se utisnule u srce kao ognjeni beleg, tako dubok i oštar da od tog trenutka nikad više nije mogla da ga zaboravi.

U tom času, razmenjujući pogled s Fridrihom, Madlena je shvatila da neke rane nikad ne zacele. Od tada nikad više nije mogla da bude ravnodušna prema tom Bahovom sinu,

* Glavni, nepromenljivi deo mise. (Prim. prev.)

osamnaestogodišnjaku, koji je kod nje istovremeno izazivao privlačnost i paničan strah, poput crnih ambisa u ponoćnoj osami.

Vratila se u kuhinju tresući se. Katarina je primetila da je malena uznemirena i upitala je šta joj je. Nije htela da odgovori, i samo je odvrtila da joj nije ništa, da se ništa ne događa, ali odali su je drhtave ruke i ubledelo lice.

– Ne znam, dete, kao da si videla utvaru – izjavila je Katarina videvši je takvu.

I Madlena se rasplakala.

– Ostavite me na miru.

– Ama šta ti je? – Žena ju je privila uz sebe.

– Strah me je – odgovorila je štucajući.

– Čega te je strah?

– Njega. Njega me je strah.

Katarina je htela da čuje na koga ona to misli i Madlena joj je ispričala za Fridrihov prodoran pogled, za pogled pun želje od kog se smela, za oči što zure u nju netremice i prosecaju joj zenice poput vršaka noža.

– Tja, budalice. Nemaš razloga za brigu. – Katarina se vratila poslu oko deserta. – Taj mladić živi u Bikeburgu i veoma retko ćeš ga viđati. Uz to, luteranac je, veoma pobožan i nikad te neće uznemiriti, greh je nespojiv s njim, bogobojažljiv je i plašljiv. Nemaš čega da se bojiš... naravno, osim ako se nisi zaljubila u njega na prvi pogled. Jer u tom slučaju...

– Ama šta to govorite, Katarina? Da se zaljubim u nekoga ko kod mene izaziva užas? To je strah, a ne ljubav. Taj pogled...

– Tja, tja... Sve si ti to izmislila.

Ljubav je pometnja, kao i strah, ali onaj ko oseća bilo jedno bilo drugo nije kadar da to shvati. To je ono čudesno u njihovoj prirodi, stvarni su i zato zadaju muke, ali pošto su plod uobrazilje, bole još jače.

Verovanje da se pojavila ljubav i raširila krila, zarobljavajući svoje žrtve, zlatan je kavez jedino ako je to osećanje uzvraćeno, dok je uzvraćeno; pa čak i dok traje to vreme oplemenjivanja nagona i omamljenosti čula, svaki pogrešan korak se loše shvata i povređuje, a svaka greška u opažanju guši i ubija. Ljubav se nemilosrdno poigrava drugim nadanjima, telesnom požudom i uzbuđenjem na vrhuncu, krinkama koje se u mladosti izdaju za pravu odeću a u zrelosti za glad koju treba utoliti. Sve dok se ne ispostavi da je ono za šta se verovalo da je ljubav zapravo hir i da brzo iščezne, ostavljajući usput bujicu zebnji i rana koje u nekim slučajevima nikad ne zarastu.

Ako je ljubav prava, utisnuta ognjem da bi trajala zauvek, još je zbrkanija, jer ako je prihvaćena retko izmiče ustaljenim navikama do konačnog zasićenja, a ako je odbijena njen krajnji ishod je najdublji bol, pa i cepanje duše, bezvoljnost, beznađe, a pokatkad čak i smrt.

Ipak, toliko je neodvojiva od ljudske prirode da se bez nje ne može zamisliti život, jer život bez ljubavi je nepotpun kao lađa što nikad nije isplovila iz pristaništa ili ptica što nikad nije poletela.

Isto je i sa strahom: retko je stvaran i mnogo češće plod uobrazilje. Vrlo retko bodež izbliza preti očima, mnogo češće se senke drveća i sutona udružuju izazivajući užasan strah kad čovek prolazi šumom ili pustim sokakom. Strah je neretko zbrka čula, ali ona ga pretvaraju u realnost i nešto što ne predstavlja nikakvu pretnju postaje neminovna opasnost zbog nečijeg straha. Tako nebo prekriveno crnim oblacima, munjama što se kreću u cikcak, bezopasnim gromovima i vetrovima što fijuču ispuni nečiji pogled strahovima, iako u okrilju ložnice ne postoji ništa zbog čega bi se čovek prepao; ali čula, koja mogu sve, zbunjuju i zastrašuju, kao što neke

ljude užasava samoća, pogled izdaleka na pauka ili izolovanost na zatvorenom mestu, i onda kad ne postoji nikakav razlog za bojazan ni u jednoj od tih situacija. A još je teže ako je ta zbrka kći praznoverja, pošto se tada zaraženost neistinom pretvori u neporecivu i stanovitu istinu, i nađe put do srca dok ih ne primora da se slome.

Ljubav i strah: te dve pometnje, kada se spoje, izazivaju jezu i sakate, kao da deluju poput sporog otrova od kog najpre utrnu udovi, zatim ne znate gde ste a naposljetku vam se pomuti mozak dok dejstvo ne ishlapi.

To je osetila Madlena te večeri pred Fridrihovim sme lim pogledom. Zbrkanu mešavinu osećanja što su pomračivala um i sakatila, i koja su prožela njenu čednost budući da je on bio odrastao muškarac i da je to bilo prvi put da je neko tako gleda. Premda je znala da to nije ljubav; i zato je ubedila sebe da nema nikakvih razloga za strah. Ali najlicniji utisci, obmana čula i opsene njenih nežnih godina zastavili su joj otkucaje srca u ostatku večeri i u mnogim dani ma koji će doći.

Na svu sreću, Fridriha je ponovo videla tek kroz četiri meseca, dvadeset osmog jula, dana kad je umro Johan Sebastijan Bah. Ali od tog prvog dana nije prošao nijedan a da uveče nije legla sećajući se žarenja što ga je u njoj izazivala rana nastala od njegovog pogleda i da se nije budila u svanuće strepeći da će se pojaviti u očevoj kući i da će ga opet sresti.